

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Центр віри та можливостей HHS. URL: <https://www.hhs.gov/about/agencies/iea/partnerships/about-the-partnership-center/index.html>
2. Український культурний центр. URL: <http://www.stsvo.org/our-parish/our-sobor>

УДК 007:215

Вдовіна О.О.

*К.н. з соц. ком., доцент кафедри українознавства,
культури та документознавства
Національний університет «Полтавська
політехніка імені Юрія Кондратюка»*

РЕЛІГІЙНА КОМУНІКАЦІЯ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Феномен релігійної комунікації базується на фундаментальних проявах людського існування: релігійній вірі, через яку людина сприймає світ, будує свої стосунки із соціумом та природою, знімає свої екзистенційні страхи; а також базується на комунікації – фундаментальному прояві людської сутності, через який людина підтверджує не лише існування своєї свідомості, але й самої себе, уможливорює життя у спільноті та історичну пам'ять. Релігійна комунікація (далі – РК) – своєрідний маркер основних ознак людини як унікальної істоти, і маркер змін, які відбуваються з людством протягом соціокультурного розвитку [1]. Дослідники та науковці стверджують, що всеохоплююча цифровізація, стрімкий розвиток інформаційних технологій, відчутний вплив ЗМІ та суспільна залежність від соціальних медіа гостро відображаються на способах та можливостях комунікації. Саме тому РК сьогодні з одного боку зазнає суттєвого впливу від вище окреслених факторів, а з іншого – сама зазнає процесів трансформації та змінюється піддаючись вимогам реальної дійсності.

Множинність дефініцій поняття «комунікація» (яких на середину ХХ ст. уже налічувалося до восьми десятків, а нині облік іде на сотні) та відповідних концепцій комунікації, висунутих у різних галузях знання, у повній мірі позначилася на теоретичному опрацюванні поняття РК. На сьогодні співіснують, причому із чітко фіксованими розбіжностями, кілька основних напрямів його інтерпретації [2]. Так, прихильниками філологолінгвістичного підходу є Р. Якобсон, К. Макклафін, Дж. Максвелл, В. Ястрежембський, Г. Н. Фрай, Д.

Зільберман, Н. Мечковська, В. Мороз. Головний інтерес зазначених вчених зосереджений навколо специфіки семіотичних (більшою мірою вербальних, рідше – невербальних) комунікативних засобів релігії.

Заслуговує на увагу й соціологічний підхід до дослідження релігійної комунікації, в основі якого знаходиться соціологічний підхід до дослідження релігійної комунікації, в основі якого лежить вивчення особливостей утворення та діяльності релігійних спільнот, груп, інституцій, а також їх взаємодії та взаємозалежності. Представниками цього напрямку є М. Вебер, Е. Дюркгейм, Г. Зіммель, Т. Лукман, Ю. Хабермас, К. Ясперс, М. Бабій, О. Бучма.

Натомість прихильники культурологічного підходу (П. Берк, М. Еліаде, Б. Малиновський, В. Бичков, В. Бодак, І. Гудима, П. Кралюк, С. Кримський) у своїх дослідженнях наголошують на винятковій ролі релігії у формуванні соціокультурного середовища

Психологічно-соціальна роль релігійної комунікації розглядається у працях Р. Харріса, У. Джеймса, Г. Олпорта, Д. Бэтсона, Р. Райан, Ю. Макселона, Д. Ольшанського. Не можемо не згадати й про кібернетичний підхід, у векторах якого комунікація постає особливим процесом обробки й циркуляції інформації, у тому числі й релігійної.

Звертаючись до трактувань РК звернімо увагу на визначення даного терміну. У праці «Мова та релігія» Н. Мечковська визначає релігійну комунікацію як таку, що об'єднує всі види спілкування у сфері релігії, є трансляцією через спілкування універсальних смислів [3,4], а М. Петрушкевич зазначає, що «суть релігійної комунікації полягає у обміні релігійною інформацією, орієнтації на спілкування віруючих між собою та з божеством» [4, 6].

Розглядаючи РК в контексті загальної теорії комунікації, представленої теоріями Г. Ласвелла, П. Лазарсфельда, Р.О. Якобсона, К. Шеннона і У. Вівера бачиться можливим запропонувати наступне визначення: релігійна комунікація - це відносини, в процесі яких відбувається передача та обмін інформацією релігійного змісту за допомогою певної для кожної релігії системи знаків [5]. Таким чином ми можемо констатувати, що в основі РК лежить передача та обмін інформацією через спілкування. Проте і це спілкування (власне комунікація) має свої особливості, які полягають передовсім у напрямках її здійснення. Розглядаючи релігію (з лат. religare - бути возз'єднаним зі всевишнім) як віру в існування надприродних сил – богів, духів, душ тощо ми можемо виділити перший комунікаційний напрям – вертикальний (зв'язок між людиною і Богом). По суті, ця вертикальна комунікація є моделлю, яка передбачає наявність зворотного зв'язку, але оскільки очевидних свідчень того, що Бог чує звернення людей немає, то релігійна комунікація - це в певному сенсі «автокомунікація». Другим напрямом РК є горизонтальний, який виникає у результаті взаємодії

членів релігійної організації (представників общини), а також зовнішніх комунікацій (міжконфесійні відносини, відносини з органами влади, зв'язки з громадськістю тощо).

РК носить сакральний, таємничий характер. Перебуваючи у стінах храму віруючий має змогу спілкуватися зі священнослужителем, отримувати від нього поради та настанови, бути присутнім на літургіях та проповідях, приймати участь у релігійних обрядах (хрещення, освячення, відспівування померлих). Загалом РК є символічно вираженим комунікативним актом, актуалізованим у ритуальній практиці. Проте, сучасні виклики, які постають перед суспільством, наприклад пандемія Covid-19, накладають свій відбиток і на РК, яка адаптуючись до нових умов піддається значним трансформаціям. Так, у період найгострішого спалаху епідемії в Італії у березні 2020 року священники проводили богослужіння без фізичної присутності вірян, натомість останні мали змогу надіслати на електронну пошту церкви свої фото, які потім роздруковувалися та кріпилися на місця для сидіння (рис.1)

Рис.1 Богослужіння під час пандемії (Італія, березень 2020 р.)

У нових для світу карантинних обмеженнях РК трансформувалася у незвичні, якщо навіть не сказати дивні форми: сповідь по WhatsApp і Viber, відспівування в Zoom, сповідь у Skype, переказ грошей на свічки та пожертви для церкви через PayPal, прямі трансляції Пасхального богослужіння на офіційних YouTube-каналах представників релігійних конфесій. Варто зауважити, що за прогнозами фахівців релігійна комунікація і надалі буде активно інтегруватися у інтернет-середовище. Зауважимо, що в історії релігійних комунікацій є яскраві приклади, які свідчать, про те що медіа-спілкування священників із прихожанами це не інновація чи данина моді, а спосіб нарощування і привернення уваги потенційної аудиторії. Так, євангелістські пастори ще з 1920-х років використовували радіо для своїх проповідей. При появі телевізійного мовлення відразу ж з'явилися «телеєвангелісти». Суперзіркою телебачення протягом 50 років був Біллі Грем, і його імперія «Graham Evangelistic Association» до

теперішнього моменту виявилася найбільш підготовленою: мовлення плавно і швидко перейшло в Інтернет, не закриваючи при цьому і передачі на телебаченні та радіохвилях. Конкурувати з такими протестантськими імперіями може хіба що «Roman Catholic Church's Catholic TV». Таким чином, радіо, телебачення, Інтернет, преса та нові медіа є частинами мозаїки з якої складається картина релігійних комунікацій.

Підсумовуючи вище викладене можна зробити висновок, що релігійні комунікації актуальні у всіх суспільних сферах, мають вагомий вплив на психологічну взаємодію індивідів у суспільстві, а способи комунікації та передачі інформації стають візитівкою конкретної релігії, успішність якої починає залежати від вміння інтегруватися в інформаційне суспільство.

ЛІТЕРАТУРА

1. Петрушевич М. Релігійні комунікації як об'єкт впливу масової культури: український контекст. URL: https://www.oa.edu.ua/doc/dis/petruchkevich_avto.pdf (дата звернення 5.09.2021)
2. Арістова А. Феномен релігійної комунікації в оптиці загальної теорії комунікації
3. Мечковская Н. Язык и религия. Лекции по философии и истории религий / Нина Борисовна Мечковская. М.: Агенство «ФАИР», 1998. 358 с.
4. Петрушкевич М. Релігійні комунікації: християнський контекст. Монографія / Марія Стефанівна Петрушкевич. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2011. 228 с.
5. Федорова М. Религиозная коммуникация: сущность и специфика современного состояния. URL: <https://inlnk.ru/n0PdA> (дата звернення 5.09.2021).